

Fritonal melodilesing

2014

Det kunstfaglige fakultet, Musikkonservatoriet
Hilde Synnøve Blix

Forord

Dette inneholder øvelser og pedagogisk materiale med fritonale melodilesing som tema. Intensjonen med kompendiet er å gi en innføring i lesing og forståelse av musikk skrevet etter 1880, med spesiell vekt på utvalgte komponister. Ideen er at man gjennom å bli kjent med den enkelte komponists musikalske stil gjennom å lytte, lese og synge musikken, kan få generell forståelse for strukturer i musikk skrevet etter at den tonale klassisk-romantiske hadde sin storhetstid.

Kompendiet representerer et supplement til eksisterende læreverk som Lars Edlunds *Modus Novus* og Niels Eskild Johansens *Hørelære-melodilesing*. Samtidig gir det en ny innfallsvinkel til gehørutvikling knyttet til fritonal musikk, fordi den gir anledning til en fordypning hvor fritonalitet som begrep ikke generaliseres, men sees i lys av den enkelte komponists egenart og tonalitet.

Kompendiet er egnet for musikkstudenter på videregående nivå og høyere utdanning i musikk, og for musikkinteresserte med ønske om å øve seg på å lese og forstå musikalske strukturer fra 1900-tallet og fram til i dag.

Vi har konsentrert oss om kjente komponister med hovedvekt på klassiske komponister, men med intensjon om å utvide både sjanger, etnisitet og kjønnsbalanse i kommende hefter av samme slag.

Fritonal melodilesing

Innhold:

Kapittel 1: Noen generelle tips, og forslag til tilleggslitteratur.

Kapittel 2: Debussy (Heltoner og modalitet)

Kapittel 3: Hindemith (Hel-halvtoner, kvarter)

Kapittel 4: Bartok (store og små terser)

Kapittel 1: Noen generell tips, forslag til arbeidsmåter og tilleggslitteratur

I arbeid med musikk fra det 20. århundret er det en stor utfordring for pedagogen og studenten å finne musikk som representerer generell retninger i musikken. Tidligere komponister og stilarter hadde i større grad fellestrekk som kan oppsummeres og øves på. Dette gjør det lettere å bli kjent med musikalske elementer i wienerklassisk musikk enn med den vestlige kunstmusikken på 1940-tallet for eksempel. Det er derfor ofte mer hensiktsmessig å gjøre seg kjent med en enkelt komponists stil, og deretter dra noen mer generelle konklusjoner ut fra musikalske elementer i dette arbeidet.

I det følgende vil enkeltkomponister bli presentert med lytteeksempler og tilhørende oppgaver. Ideen er at ved å lytte til musikk skrevet av komponisten, vil studenten gjenkjenne det klingende etter hvert, og på denne måten kunne etablere en forståelse for lesing og tolkning av notert musikk i samme stil. Øvelsene er fokusert på lytting, lesing, øving og skriving som likeverdige elementer i å lære seg fritonal melodilesing. Repertoarkunnskap blir således en hyggelig bieffekt av dette arbeidet.

I tillegg til det utarbeidede materialet anbefaler jeg øvelser som handler om å improvisere over det tonale materialet man jobber med. Muntlige diktater (en student sier hva en annen skal synge for eksempel) er nyttige, og setter fokus på det øret oppfatter, og tar samtidig fokus vekk fra detaljert og fragmentert lesing. Det å synge andre skalaer enn dur/moll, og deretter improvisere over disse, gjerne med akkompagnement, er også godt for den fysiske forståelsen av andre tonaliteter/musikalske byggesteiner.

Litteratur som anbefales som øvelsesmateriale i tillegg til dette kompendiet er Niels Eskild Johansens bok *Hørelære – melodilesing* og Lars Edlunds *Modus Novus*. Gro Shetelig har også noen gode øvelser i sine bøker *Hører du* og *Hva hører du?*

Claude Debussy (1862-1918)

Fransk komponist som er mest kjent som en av de mest framtrædende skaperne av impresjonistisk musikk. Med sine utradisjonelle komposisjoner basert på kromatikk og modalitet skiller hans musikk seg fra alt som var komponert tidligere, og hans verker har hatt stor betydning for svært mange musikere og komponister etter ham. Han var svært opptatt av den symbolistiske litteraturen som hans samtidige forfattere representerte, og de franske impresjonistiske malerne.

Sentrale elementer i Debussys stil er preget av hans interesse for modalitet, og for en søken bort fra den tradisjonelle tonaliteten. I sine verker benytter han seg av utvidede akkorder som ikke har den klassiske dragningen fra klang til klang. Tvert imot søker han etter klanger som kan stå åpne og ha verdi som enkeltklanger. Hans melodier er ofte basert på modalitet og heltoneskalier, og rytmikken har den samme flertydigheten som det harmoniske og melodiske materialet, gjerne med flere lag av polyrytmer.

Oppgave 1:

Lytt til disse verkene av Debussy:

II Voiles fra Preludes

La Mer

Syrinx for solo fløyte

Sirenes (fra 3 nocturner for orkester)

Beskriv musikken, spesielt melodiene. Hva er karakteristisk? Er de lette å synge? Hva vil du si er "typisk" for Debussys melodier i de forskjellige verkene du hører?

Lytt til stemmene i *Sirenes*. Hva vil du si karakterisere det melodiske materialet? Syng korstemmene.

The image displays a page from a musical score for the orchestral work *Sirenes* by Claude Debussy. The score is written for a large orchestra and includes the following instruments and parts:

- Fl. (Flute)
- Ob. (Oboe)
- Cor. ang. (Cor Anglais)
- Cl. (B) (Clarinet in B)
- Fg. (Bassoon)
- Cor. (F) (Cor in F)
- Tr. (F) (Trumpet in F)
- S. (Soprano)
- M. S. (Mezzo Soprano)
- VI. (Violin)
- Vla. (Viola)
- Vcl. (Violoncello)
- Cb. (Contrabass)

The score is written in G major (one sharp) and 3/4 time. It features a variety of musical notations, including dynamic markings such as *pp* (pianissimo) and *ppp* (pianississimo), and articulation marks like *plz.* (pizzicato). The vocal parts (Soprano and Mezzo Soprano) are written in a style that suggests a recitative or a specific vocal texture. The orchestration is dense, with many instruments playing simultaneously, creating a rich, layered sound. The score is presented on a single page, showing the first three measures of the piece.

Oppgave 2:

Øv på å synge heltoneskala ved å jobbe med utgangspunkt i en durskala, og deretter omtolke 3.trinn som nytt 1.trinn.

Disse øvelsene er hentet fra Niels Eskilds bok *Hørelære – melodilesing*.

Om arbeidet med sekvensøvelsene: syng første sekvensledd til du kjenner det godt. Legg merke til overgangen mellom sekvensleddene. Gi deg den tid du trenger ved overgang mellom sekvensleddene. Syng minst fire sekvensledd i hver oppgave. Alle sekvensledd må være helt like.

The image shows four musical exercises, numbered 1 to 4, in treble clef, 3/4 time. Each exercise consists of a sequence of notes on a five-line staff, with a repeat sign (a comma) indicating the end of the sequence. The notes are as follows:

- Exercise 1: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4.
- Exercise 2: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4.
- Exercise 3: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4.
- Exercise 4: C4, D4, E4, F4, G4, A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4.

Tillegglitteratur, læringsstrategier og etydestoff til arbeid med fritonal melodilesing finner du i Niels Eskild Johansen: *Hørelære – melodilesing* og Lars Edlund: *Modus Novus*. Gro Shetelig: *Hører du?*

Oppgave 3:

Øvelser inspirert av Debussy:

Debussy nr. 1

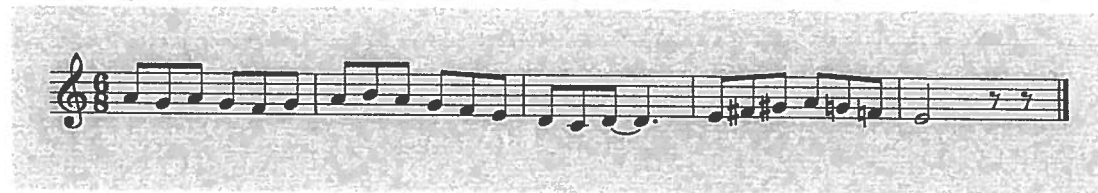
Debussy nr. 2

Debussy nr. 3

Debussy nr. 4

Debussy nr. 5

Debussy nr. 6

Oppgave 4:

Lytt til *Prelude à l'après-midi d'un faune* (fløytesoloen i starten). Lær den utenat, og syng så mye du husker. Bruk god til på å huske melodien, og legg merke til hva slags strategier du bruker for å memorere musikken.

(studentene får ikke notene).

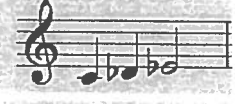
Når studentene kan melodien godt, kan den også brukes som diktat.

Oppgave 5:

Syng disse melodiske mønstre:

A:

B:

C:

D:

E:

F:

G:

H:

I:

- Øv på mønstrene sammen ved at læreren synger foran, studentene imiterer.
- Læreren synger, og studentene finner ut hvilken mønster som synges. Deretter synger studentene hver sitt mønster, de andre finner ut hvilket.
- Læreren spiller/synger et av mønstrene fra en gitt begynnelsestone, studentene identifiserer hvilken mønster, og skriver det ned fra den gitte tonen.
- Eksempel på øvelse: Læreren spiller dette:

Studentene skriver hvilken rekkefølge hvilke mønstre ble spilt i.

Oppgave 6:

Syng *Claire de lune* (første del). Lytt til de andre stemmene og pass på at intonasjonen blir god.

Andante *très expressif* (very expressively)

pp con sordino

The image shows the first system of the piano score for the first movement of 'Claire de lune' by Debussy. The tempo is 'Andante très expressif (very expressively)'. The dynamics are 'pp' (pianissimo) and 'con sordino' (with sostenuto). The key signature has three flats (B-flat, E-flat, A-flat). The first system shows the beginning of the piece with a melodic line in the right hand and a supporting bass line in the left hand. The second system continues the melodic development with more complex figures and sustained notes in the bass.

Oppgave 7:

Skriv en kort melodi inspirert av Debussys stil. Intervallene du skal bruke skal i hovedsak være hel- og halvtone-trinn.

Du skal synge melodiene som diktat for dine medstudenter neste time, så du må øve godt.

Oppgave 8:

Utfordring: syng melodien *Les chansons de Bilitis, la flute de Pan* sammen med innspilt akkompagnement.

Paul Hindemith (1895-1963)

Den tyske komponisten Paul Hindemith var kjent i sin samtid for å være en svært allsidig musiker, dirigent og komponist. Han var utdannet bratsjist, men behersket både piano og flere blåseinstrumenter. Dette har hatt stor betydning for hans komposisjoner. Han har blant annet skrevet solosonater for de fleste orkesterinstrumenter, og også i komposisjonene hans kan man høre at han har god kjennskap til idiomatiske problemstillinger knyttet til instrumentenes egenart. På 1920-tallet var Hindemith engasjert i arbeid med å skrive musikk til yngre musikere og amatørmusikere ("bruksmusikk"), noe som blant annet var knyttet til hans interesse for musikkpedagogikk.

Hindemith gav ut boken *Elementary training for musicians* i 1949. Boken er fra Hindemiths side ment som en oppsummering i elementær musikkteori, med tilhørende øvelser knyttet til melodilesing, rytmer, harmonikk og musikalsk analyse. Hans interesse for musikkteori viste seg både i hans undervisning og i hans musikk.

Hindemiths komposisjonsstil utviklet seg selvsagt i løpet av hans virke som komponist, og i dette kapitlet skal vi først og fremst jobbe med hans vei bort fra den tonale og funksjonsharmoniske musikken, med vekt på bruk av sekund- og kvartintervallerer (både melodisk og harmonisk). Han stil kalles ofte for neoklassisk, blant annet fordi han hentet inspirasjon fra det formmessige i barokkomponister som Johan Sebastian Bach. Han var også opptatt av at musikken ikke skulle preges av "føleri og metafysisk såpekokeri", noe som førte til at man refererer til hans musikk som *ny-saklig*.

Oppgave 1:

Lytt til disse verkene av Hindemith:

Suite 22

Ludus Tonalis (2.sats)

Kammermusik nr 4 (4.sats)

Das Marienleben

Beskriv musikken, spesielt melodiene. Hva er karakteristisk? Er de lette å synge?
Hva vil du si er

Syng starten på *Das Marienleben (Vor der Passion)* etter notene, deretter sammen med opptak. Kjenn på hvor de krevende intervallene er, og hvor du opplever at det er vanskelig å lese notene. Hva karakteriserer harmonikken?

Fra *Vor der Passion*, 1923-versjon (Notegrunnlag fra Schott & Co. Ltd.)

Sehr langsam (♩ = 52-68)

GESANG

mf *p*

O — haßt du dies ge-wollt, du hättest nicht durch ei-nes

PIANO

mf *mf* *p*

Wei — bes Leib ent — sprin — gen dür — fen: Hei — lan — de

f *mf*

muß man in den Ber — gen schür — fen, wo mag das Har — te

f *mp*

Oppgave 2:

Øv på å synge hele og halve tonetrinn, og kvarter.

Disse øvelsene er hentet fra Niels Eskilds bok *Hørelære – melodilesing*.

Tillegglitteratur, læringsstrategier og etydestoff til arbeid med fritonal melodilesing finner du i Niels Eskild Johansen: *Hørelære – melodilesing* og Lars Edlund: *Modus Novus*.

Oppgave 3:

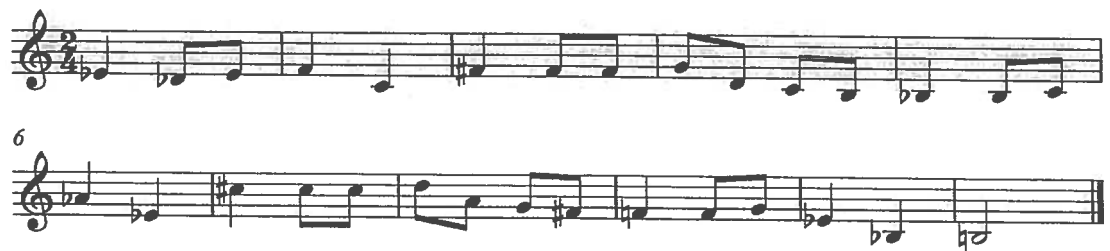
Oppgave 3:

Øvelser inspirert av Hindemith:

Hindemith nr. 1

Hindemith nr. 2

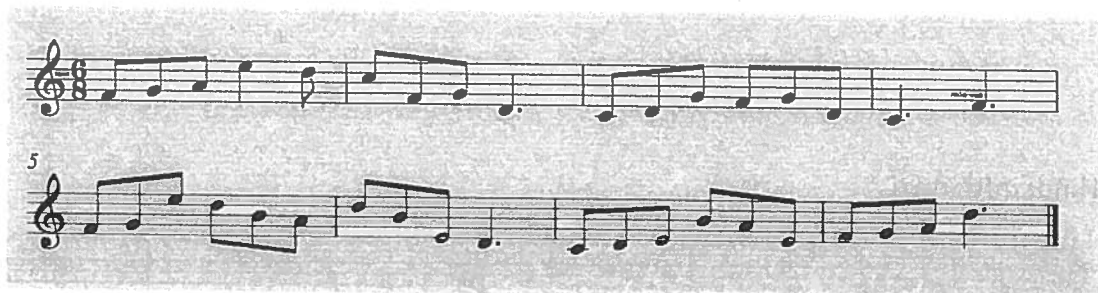
Hindemith nr. 3

Hindemith nr. 4

Hindemith nr. 5

Hindemith nr. 6

Hindemith nr. 7

Oppgave 4:

Lytt til *Sonate for fagott* (1.sats). Lær den utenat, og syng så mye du husker. Bruk god til på å huske melodien, og legg merke til hva slags strategier du bruker for å memorere musikken.

(studentene får ikke notene).

Fagott

Sonate

1

Paul Hindemith
(1938)

Leicht bewegt (J. scherz.)

Wie am Anfang

© 1938 by Paul Hindemith, New York, N.Y.

Printed in Germany

ED 1086

Når studentene kan sonaten godt, kan den også brukes som diktat.

Oppgave 5:

Syng disse melodiske mønstre:

A:

B:

C:

E:

- Øv på mønstrene sammen ved at læreren synger foran, studentene imiterer.
- Læreren synger, og studentene finner ut hvilken mønster som synges. Deretter synger studentene hver sitt mønster, de andre finner ut hvilket.
- Læreren spiller/synger et av mønstrene fra en gitt begynnelsestone, studentene identifiserer hvilken mønster, og skriver det ned fra den gitte tonen.
- Læreren spiller dette:

Studentene skriver hvilken rekkefølge hvilke mønstre ble spilt i.

Oppgave 6:

Syng denne duetten, lytt til den andre stemmen og prøv å huske tonene fra 1.stemmen mens du synger 2.stemmen.

Hie kann nit sein

Lustig

2-st / Paul Hindemith, 1895-1963

Hie kann nit sein ein bö - - - ser Mut, hie

Hie kann nit sein ein bö - -

6

kann nit sein ein bö - - ser Mut, wo da sin -

- - ser Mut, hie kann nit sein ein bö - - - ser

12

- gen jung Ge - sel - len und Maid - lein gut, jung Ge - sel - len und

Mut, wo da sin - gen jung Ge - sel - len und Maid - lein

17

Maid - lein gut. Wo da sin - - -

gut, jung Ge - sel - len und Maid - lein gut. Wo da

22

- gen jung Ge - sel - len und Maid - lein gut.

sin - - - gen jung Ge - sel - len und Maid - lein gut.

Med tilladelse af B. Schott's Söhne Musikverlag, Mainz

Martin Luther

Oppgave 7:

Skriv en kort melodi inspirert av Hindemiths stil. Intervallene du skal bruke skal i hovedsak være hel- og halvtonetrinn, kvarter og kvinter.

Du skal synge melodiene som diktat for dine medstudenter neste time, så du må øve godt.

Oppgave 8:

Utfordring: syng melodien *Fragment* sammen med innspilt akkompagnement.

Fragment

Frühling Mädchen

Sehr langsam

Paul Hindemith
(1933)

mf

mf

Das An - ge - neh - me die - ser Welt hab ich ge - nos -

p

p

sen, der Ju - gend Freu - den sind, wie lang! wie

mf

pp

10 *p*

lang! ver-flos - sen A - pril und Mai und Ju - li - us sind

13 *mf* *f*

fer - ne. ich bin nichts mehr,

16 *mf* *p*

ich bin nichts mehr.. ich le - be nicht mehr
(Melodien spilles med i klaveret 18-19)

19

ger - ne.

p *pp*

Béla Bartók (1881-1945)

Bartók var en ungarsk komponist, pianist, musikkpedagog og etnomusikolog som var kjent for å sitt arbeid med ungarsk folkemusikk. Hans arbeid med å samle og forske på den ungarske og rumenske folkemusikken, blant annet sammen med Zoltan Kodály, gjør at han regnes som en pioner i musikkvitenskapen. Deres innsamlings- og analysearbeid fikk stor betydning for Bartók som komponist. Folkemusikkelementer i hans musikk finner man både i det melodiske, harmoniske og rytmiske i hans musikk.

Bartók er kjent for sine større orkesterverker som *Konsert for orkester* (1943) og operaen *Ridder Blåskjeggs borg* (1911), og for sine mange klaververker som for eksempel *Allegro barbaro* (1911) og klaversonaten fra 1926.

Bartóks komposisjonsstil er preget av folkemusikkelementer som spenstig rytmikk i skjeve taktarter og modal tonalitet hvor han avviker fra den opprinnelige senromantiske stilen hans tidligste verker er skrevet i. De modernistiske tonespråket hans seneste verker er preget av, oppleves i stor grad som antiromantiske.

Oppgave 1:

Lytt til disse verkene av Bartok:

Mikrokosmos for klaver (noen utvalgte satser)

Allegro Barbaro

Konsert for orkester

Hungarian Sketches

Beskriv musikken, spesielt melodiene. Hva er karakteristisk? Er de lette å synge? Hva vil du si er "typisk" for Bartoks melodier i de forskjellige verkene du hører?

- a) Lytt til 1.del av introduksjonen til *Konsert for orkester*.
- b) Syng temaet som presenteres i strykerne. Hvilke likheter/forskjeller hører du 1., 2. og 3. gang de dype strykerne spiller temaet?
- c) Hvilke(t) intervall(er) er sentralt?
- d) Notér temaet i dyp stryk.
- e) Syng trompetstemmen fra takt 39.

Oppgave 2:

Øv på å synge store og små terser ved å jobbe med utgangspunkt i en dur- og molltonalitet.

Sekvensøvelser.

Tillegglitteratur, læringsstrategier og etydestoff til arbeid med fritonal melodilesing finner du i Niels Eskild Johansen: *Hørelære – melodilesing* og Lars Edlund: *Modus Novus*.

Oppgave 3:

Øvelser inspirert av Bartók:

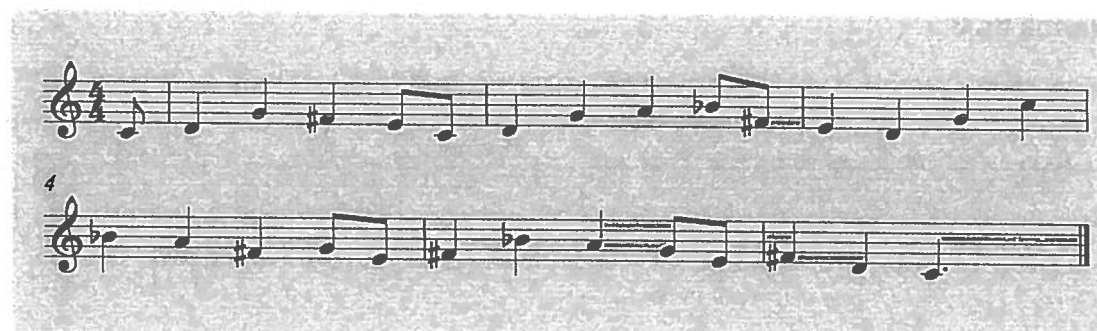
Bartók nr. 1

Bartók nr. 2

Bartók nr. 3

Bartók nr. 4

Bartók nr. 5

Bartók nr. 6

Bartók nr. 7

Bartók nr. 8

Oppgave 4:

Lytt til *Romanian Christmas songs nr 5, Allegro moderato* for piano. Lær den utenat, og syng så mye du husker. Bruk god til på å huske melodien, og legg merke til hva slags strategier du bruker for å memorere musikken.

(studentene får ikke notene).

Når studentene kan sonaten godt, kan den også brukes som diktat.

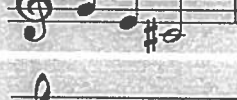
Oppgave 5:

Syng disse melodiske mønstre:

A:

B:

C:

D:

E:

F:

- Øv på mønstrene sammen ved at læreren synger foran, studentene imiterer.
- Læreren synger, og studentene finner ut hvilken mønster som synges. Deretter synger studentene hver sitt mønster, de andre finner ut hvilket.
- Læreren spiller/synger et av mønstrene fra en gitt begynnelsestone, studentene identifiserer hvilken mønster, og skriver det ned fra den gitte tonen.
- Læreren spiller dette:

Studentene skriver hvilken rekkefølge hvilke mønstre ble spilt i.

Oppgave 6:

Syng *Ne haggj itt!*. Lytt til de andre stemmen og pass på at intonasjonen blir god. Legg merke til de stedene stemmene møtes i oktaver, kvinter og kvarter.

--

Ne hagyj itt!

Csak azt mondd meg, rózsám,
Melyik úton megy el,
Felszántatom én azt
Aranyos kőrét.

Be is vetem én azt
Szemen szedett gyönggyel.
Be is borandólok
Sűrű könnyeimmel.

Con duolo J = 79

Bartók Béla

Szopr.

Alt

Csak azt mondd meg, rózsám, Melyik úton megy el, Felszánta-tom

Csak azt mondd meg, rózsám, Melyik úton megy el, Felszánta-tom

én azt A-ra-nyos e - ké-vel, Be is ve-tem én azt Szemen-sze-dett

én azt A-ra-nyos e - ké-vel, Be is ve-tem én azt Szemen-sze-dett

gyönggyel, Be is bo-ro - ná-lom Sűrű könnye - im-mel, jaj!

gyönggyel, Be is bo-ro - ná-lom köny - nyel, Be is bo-ro -

Be is bo-ro - ná-lom Sűrű könnye - im - mel.

ná-lom Sűrű könnye - im - mel.

Z. 1103

Szopr.

Alt

Csak azt mondd meg, rózsám, Melyik úton megy el, Felszánta-tom

Alt

Csak azt mondd meg, rózsám, Melyik úton megy el, Felszánta-tom

én azt A-ra-nyos e - ké-vel, Be is ve-tem én azt Szemen-sze-dett

én azt A-ra-nyos e - ké-vel, Be is ve-tem én azt Szemen-sze-dett

gyönggyel, Be is bo-ro - ná-lom Sűrű könnye - im-mel, jaj!

gyönggyel, Be is bo-ro - ná-lom köny - nyel, jaj! Be is

Be is bo-ro - ná-lom Sűrű könnye - im - mel.

bo-ro - ná-lom Sűrű könnye - im - mel, jaj!

ná-lom Sűrű könnye - im - mel.

Z. 1103

Oppgave 7:

Skriv en kort melodi inspirert av Bartoks stil. Intervallene du skal bruke skal i hovedsak være hel- og halvtonetrinn, kvarter, kvinter og store og små terser.

Du skal synge melodiene som diktat for dine medstudenter neste time, så du må øve godt.

Oppgave 8:

Utfordring: syng melodien *Oh Be Sok Kincs!* (fra Hertug Blåsjeggs Borg) sammen med innspilt akkompagnement.